

Det Anckerske Legats rejsestipendier for komponister 1861-1915

Af CLAUS RØLLUM-LARSEN

Gennem mere end 100 år var *Det Anckerske Legat til Rejsestipendier for Kunstnere* et af de betydeligste og mest ansete af de danske kunstnerlegater, som også tilgodeså komponister. Legatets virksomhed, der ikke tidligere har været udførligere behandlet, bliver i det følgende belyst på grundlag af først og fremmest det bevarede arkivmateriale i Rigsarkivet, hvilket overvejende vil sige ansøgninger, rejseplaner og rejseberetninger.¹ Foruden at skildre baggrunden for legatet og dets stipendieuddelinger er formålet med artiklen dels at skabe overblik over uddelingerne til komponister, dels at påpege tendenser i stipendiemodtagernes valg af rejsemål. Da arkivmaterialet kun er bevaret i vidt omfang til og med 1915, vil behandlingen være koncentreret om de første 55 år af legatets virksomhed, nemlig 1861-1915.

De legater, der bl.a. giver mulighed for kortere eller længere ophold i udlandet, var og er af stor betydning for unge kunstnere og deres udvikling. Nogle få sådanne er blevet oprettet for komponister. *Wilhelm Hansen, Musik-Forlags Legat for danske, norske og svenske Komponister* blev stiftet i 1907 og havde i 1927 en kapital på 20.000 kr.; legatet, der måtte anvendes frit, kunne ikke søges, men blev uddelt hvert andet år (i ulige år).² *Wilhelm Hansen, Musik-Forlags Legat for danske, norske og svenske Komponister litra B* blev stiftet i 1923 og havde i 1927 en kapital på 40.000 kr. Heller ikke dette kunne søges; to tredjedele tilfaldt unge komponister, som havde "lagt kunstneriske Evner for Dagen".³ *Egmont Frederik Lindstedts Legat* blev stiftet 1905 og havde i 1927 en kapital på 5.000 kr. Legatets treårige understøttelse var på 200 kr. årligt og uddeltes til "yngre, danske Musikere, fortrinsvis Komponister".⁴

Det største af de legater, der tildeltes komponister, og det eneste af dem der udelukkende støttede rejser, var *Det Anckerske Legat til Rejsestipendier for Kunst-*

¹ Arkivalier vedrørende Det Anckerske Legat beror for størstedelens vedkommende i Rigsarkivet: For ansøgninger og sager til og med 1915: *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet 3. ktr. Ansøgninger om det Anckerske rejselegat 1861-1915* (herefter: *Ansøgninger*) samt *Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet 3. ktr. Sager vedr. det Anckerske rejselegat 1859-1915* (herefter: *Sager*). Efter Undervisningsministeriets oprettelse 1916 er legatets materiale at finde i dette ministeriums 2. departement som journalsager (fast nr. indtil 1938: 112). Sager vedr. legatet fra perioden 1939-1961 findes som journalsager i Undervisningsministeriets arkiv, medens arkivalier fra årene 1962-1982 beror i *Kulturministeriet. Legatsager A-1920-1986*. Arkivalier fra 1980-opbevares i legatets arkiv på Kunstakademiet, København.

² Julius Foss (red.): *Legater og Understøttelser for Musikere, Sangere og Skuespillere*. København 1927, s. 13.

³ Foss (1927) s. 13.

⁴ Foss (1927) s. 19.

nerve. Til sammenligning med de ovennævnte havde Det Anckerske Legat i 1927 en kapital på 218.000 kr.⁵ Det var oprettet med fundatsmæssige bestemmelser af 1. maj 1861 af afdøde proprietær Carl Andreas Ancker og hustru, Augusta Fredericka Ancker, efter deres testamente af 14. oktober 1857. C.A. Ancker (1828-57) var søn af klædehandler og grosserer Anders Ancker (1801-54) og Henriette Axeline, født Hambro (1808-29). Han voksede op uden synderlig kontakt med andre mennesker i faderens store ejendom Gustmeyers Gård, Ved Stranden 14, København, og efter at have fået en uddannelse som landmand fik han af sin far i 1851 Mørkhøjgård i Gladsaxe. Driften af gården fangede ham dog ikke, hvorimod han fortsat dyrkede sine kunstinteresser, bl.a. poesi. Efter faderens død arvede Ancker hans store formue på henved en million kr. Den 24. september 1857 giftede han sig med Augusta Fredericka von Schoultz (1833-1910), og i deres testamente blev det fastslået, at såfremt han døde uden arvinger, skulle hun arve halvdelen af formuen; men giftede hun sig igen, skulle halvdelen af hendes part udskilles til ovennævnte rejselæge. Allerede tre uger efter testamentets oprettelse døde Ancker, og da hans enke tre år senere giftede sig endnu engang, trådte bestemmelsen og dermed legatet i kraft i 1860.⁶

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet (Kultusministeriet) blev indsat som legatbestyrer. I fundatsens § 3 hedder det:

“De aarlige Renter af Legatcapitalen deles i fire ligestore Dele til et Aars Rejestipendier, nemlig to for Malere eller Billedhuggere, et for en Digter og et for en Componist. Den, der eengang har nydt godt af Legatet, kan ikke oftere erholde Stipendium af dette. Stipendieportionerne udbetales i hvert Aars 11te Juni og 11te December Terminer. Reisen, hvortil Stipendiet tildeles, skal foretages i det Aar, i hvilket de Renter forfalde, hvoraf Stipendiet afholdes, og Reisen maa gives idetmindste saa lang en Varighed, at Opholdet i Udlandet ikke bliver kortere end Tiden mellem de to Terminer, til hvilke Stipendiet udbetales den Reisende”⁷

Legatets rentebærende kapital var 86.500 rigsdaler, hvilket vil sige 173.000 kr.⁸ J.P.E. Hartmann og Niels W. Gade blev indsat i legatudvalget til udvælgelsen af komponister; Hartmann valgtes i øvrigt til formand for udvalget og beklædte denne post frem til sin død. Om udvælgelsen af udvalgets medlemmer hedder det i fundatsens § 5: “Naar nogen af disse Mænd afgaae ved Døden, vælges i deres Sted de første i deres Fag af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet”⁹ Gade efterfulgtes i januar 1891 af Otto Malling, og ved Hartmanns sygdom

⁵ Foss (1927) s. 5.

⁶ Emil Madsen: “Carl Andreas Ancker”, *Personalthistorisk Tidsskrift*. Fjerde Række. Udgivet af Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalthistorie ved G.L. Grove, III (1900) s. 242.

⁷ *Fundatsmæssige Bestemmelser for Bestyrelsen og Uddelingen af det Anckerske Legat til Rejestipendier for Kunstnere. Kjøbenhavn, den 1ste Mai 1861* (herefter: *Fundatsmæssige Bestemmelser*), trykt hos J.H. Schultz (1861).

⁸ Madsen (1900) s. 221.

⁹ *Fundatsmæssige Bestemmelser*.

kort før hans død i 1900 indtrådte Christian Barnekow i udvalget. Følgende har været medlemmer af sektionen for musik:

1861-1900	J.P.E. Hartmann
1861-1890	Niels W. Gade
1891-1915	Otto Malling, formand for udvalget 1915
1900-1913	Christian Barnekow
1913-1914	Frederik Rung
1914(?) -1931	Carl Nielsen
1915-?	P.E. Lange-Müller
?-1924	Gustav Helsted
1924-1936	Louis Glass
1931-1954	Hakon Børresen
1936-1956	Peder Gram
1955(?) -1974	Knudåge Riisager, formand for udvalget 1956(?) -1974
1956-1994	Vagn Holmboe
1975-1994	Ib Nørholm
1994-	Pelle Gudmundsen-Holmgreen

Der opstod tidligt en tradition for at vælge udvalgsmedlemmer med nær tilknytning til Københavns Musikkonservatorium (senere Det Kongelige Danske Musik-konservatorium), og i næsten halvdelen af legatets 142-årige historie har konser-vatoriets direktør været medlem af legatudvalget. Gennem hele perioden har legatet haft hjemsted på Kunstakademiet i København, hvor forskellige personer har fungeret som dets sekretær.

Legatets betydelige kapital satte det i stand til hvert år at yde de omtalte fire kunstnere en solid støtte. Ved den første uddeling i 1861 var hvert stipendiebeløb to gange 432 rigsdaler og 48 skilling, og denne størrelse – efter møntloven af 1873 to gange 900 kr. – bibeholdtes til 1909, hvor beløbet hævedes til tre gange 900 kr. Fra 1911 var hvert stipendiebeløb en gang 3000 kr., og i 1927 var det steget til 4500 kr. En række fundatsmæssige ændringer i legatets bestemmelser (af 16.8.1907, 10.1.1920 og 8.6.1934) rokkede ikke ved de grundlæggende principper for stipen-dieuddelingen, bortset fra at man fra 1909 valgte at uddele de fire legatportioner hvert halvandet år og fra 1920 kun hvert andet år; men fra 1934 vendte man tilbage til den oprindelige procedure med en årlig uddeling, dog med kun den halve legatportion (2250 kr.) og en dermed halveret rejsetid til følge.¹⁰ I løbet af 1940'erne undergik beløbet nogle få mindre justeringer.

¹⁰ Knudåge Riisager gav i *Dansk Musiktidsskrift* udtryk for undren over denne ændring af lega-tets fundats og rettede desuden et skarpt angreb på ministeriet vedrørende en mangelfuld offentliggørelse af de ændrede vilkår for ansøgning. Artiklen lader ane ikke alene den afstand, der var mellem ministeriet, som uddelte legatet, og de yngre komponister, men også afstan-den mellem de yngre komponister og Dansk Tonekunstner-Forenings formand Hakon Bør-resen, der sad i legatudvalget; Knudåge Riisager: "Højest besynderlig legatuddeling", *Dansk Musiktidsskrift* 10/2 (feb. 1935) s. 17f.

Det er dog åbenlyst, at stipendiebeløbene ikke holdt trit med inflationen. I begyndelsen af 1980'erne udgjorde de således kun 5000 kr., men med den nye fundats af 1. januar 1988 hævedes beløbet til 9000 kr., en stigning som må ses i sammenhæng med, at stipendiet nu atter kun uddeltes hvert andet år. Denne seneste fundatsændring har ydermere betydet, at legatet ikke længere kan søges.

Ansøgernes antal var gennem de første ca. 50 år jævnt stigende, fra to i 1861, en i 1862, tre i 1864 og fire i 1864-1866 til et nogenlunde stabilt antal på 5-8 frem til 1886, hvor en stærk stigning satte ind. I 1889 nåedes en kulmination på 13 ansøgninger, hvorefter antallet faldt frem til 1898, hvor det kom ned på fem. Atter satte en stigning ind, og kulminationen nåedes i 1905 med 14 ansøgninger, hvorpå det endnu engang dalede til kun fire i 1909 med nok en stigning i de følgende år til 14 i 1915. Det er naturligt at sætte Københavns Musikkonservatorium i forbindelse med den generelle stigning i antallet af ansøgninger; konservatoriet startede driften i 1867, hvorefter antallet af professionelt uddannede komponister steg mærkbart.

Oprindelig uddeltes stipendierne uden noget krav om rejseplan, men i et brev til ministeriet af 1. april 1867 gør "Udvælgerne", som legatudvalgets medlemmer betegner sig, ministeriet opmærksom på, at flere ansøgere tydeligvis har betragtet legatet som en mulighed for "Understøttelse for knappe Kaar" eller "et bequent Middel til at gjøre en Fornøielses-Reise paa et Par Maaneder", og de foreslår derfor, at en stipendiat, inden han modtager rejseunderstøttelse, skal indsende oplysninger om tidspunktet for påbegyndelsen af rejsen samt omtrentlig plan for denne; herudover skal han efter at have foretaget rejsen afgive nøje beretning om denne, og endelig understreges det, at stipendiaten er forpligtet til at opholde sig mindst et halvt år udenlands.¹¹ Først med fundatsændringen i 1907 blev varigheden af rejsen lovfæstet, og så sent som med fundatsændringen i 1934 indføjedes kravet om oplysninger vedrørende rejsen og dens formål. Der blev i øvrigt i flere tilfælde dispenseret fra bestemmelsen om, at rejsen skulle have en varighed på et halvt år. For flere stipendiatere – fx organisten Johan Bartholdy og operarepeditøren Axel Grandjean – var det nemlig umuligt at få et halvt års tjenestefri, og de fik derfor mulighed for at foretage to rejser, der tilsammen strakte sig over et halvt år.

Gennemgår man listen over stipendietildelinger (jf. s. 82ff.), konstaterer man snart, at næsten alle betydelige danske komponister i perioden er repræsenteret foruden en række nu næsten ukendte skikkelser, hvoraf forbavsende mange i øvrigt fik tildelt stipendium efter en eller kun få ansøgninger. En ejendommelig 'undladelsessynd' fra udvalgets side er den – synes det – helt konsekvente forbigåelse af Asger Hamerik, som første gang søgte i 1868. Desværre ankom ansøgningen for sent, i hvilken anledning J.P.E. Hartmann lod ministeriet vide, at man af denne grund så sig nødsaget til at se bort fra ansøgningen.¹² Men ejendommeligt nok kom Hamerik heller ikke i betragtning, da han senere tre år i træk (1869-71) søgte legatet.

¹¹ *Sager 1887-1915.*

¹² Brev dateret 25. marts 1868 fra J.P.E. Hartmann til Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet. *Ansøgninger 1861-1915.*

Et afgørende forhold ved legatet er, at ingen kan modtage stipendier fra det mere end én gang. I det gennemgåede materiale findes der da også kun et eneste eksempel på, at en komponist har forsøgt at omgå denne regel. I 1902 indsendte Carl Nielsen, der havde modtaget stipendium i 1890, en ansøgning om tildeling, der ville sætte ham i stand til at foretage en rejse, for “muligvis derigjennem [at] modtage Impulse[r] og Belæring til et nyt musikdramatisk Arbejde”.¹³ Det fremgår af en bevaret korrespondance, at Nielsen fik støtte fra den ene af legatstifterne, Augusta Fredericka Stiernholm, C.A. Anckers enke, som i et brev til sangpædagogen og komponisten Leopold Rosenfeld dateret 18. december 1902 foreslår, at stipendiet tildeles Carl Nielsen, “der vel allerede har nydt dette Legat, men som upaatvivlelig er den der er mest kvalificeret til at understøttes i sin energiske Stræben efter at naa frem i sin musikalske Uddannelse”.¹⁴ I et følgende brev dateret 22. december s.å. redegør hun yderligere for sine synspunkter og beder Rosenfeld henlede ministeriets opmærksomhed på, at hun gerne ser statutterne ændret, så stipendierne ikke nødvendigvis skal uddeles hvert år, men at to års legatportioner kan sammenlægges. Desuden ønsker hun mulighed for, at den samme komponist kan modtage stipendiet to gange, ligesom også instrumentalister og sangere – bortset fra operasangere – skal kunne tilgodeses. I et brev til ministeriet dateret den 23. december s.å. anmoder Rosenfeld om, at fru Stiernholms synspunkter må blive overvejet.¹⁵ Ingen af forslagene blev umiddelbart efterkommet, men nogle år senere blev den årlige uddeling som nævnt opgivet.¹⁶

Fra 1916 bestyredes legatet af Undervisningsministeriet og fra 1961 af Kulturministeriet. Efter den sidste bestyrelsesformand, forfatteren og historikeren Palle Laurings død i 1996, opstod der en pause i stipendieuddelingerne, som først er genoptaget i 2003.¹⁷ Er Det Anckerske Legat således stadig eksisterende, så har det forlængst mistet den fremskudte position, det havde for flere generationer af danske komponister – og andre kunstnere.

Det Anckerske Legats stipendier adskiller sig fra en række andre legattildelinger ved ikke at være studiestipendier; der er som sådan ikke krav til rejsens

¹³ Ansøgning dateret København den 23. december 1902. *Ansøgninger 1861-1915*.

¹⁴ *Sager 1887-1915*: 1007/02.

¹⁵ *Sager 1887-1915*: 1007/02.

¹⁶ Allerede før den første uddeling af legatet i 1861 søgte Augusta Fredericka Stiernholm gennem sin mand at påvirke udvalget ved at foreslå portrætmaleren J.C. Richardt, billedhuggeren F.C. Stramboe og komponisten Nicolai Behrendt som stipendiemodtagere med den begrundelse, at de havde “staet i et intimere Forhold” til hendes tidligere mand. At udvalget ikke følte sig bundet af fru Stiernholms henstilling fremgår af dets skrivelse til ministeriet med indstillinger til årets stipendieuddelinger, hvori det gøres klart, at såfremt disse tre kunstnere er blandt fremtidige ansøgere, vil der blive taget hensyn til fru Stiernholms ønsker i det omfang, de er forenelige med de fundatsmæssige bestemmelser og vedkommendes kvalifikationer i forhold til de eventuelle andre ansøgere; brev fra major Fr. Stiernholm til udvalget for Det Anckerske Legat dateret København, den 8. maj 1861, og brev fra udvalget til Kultusministeriet dateret København, den 9. juli 1861. *Sager 1859-1886*.

¹⁷ Denne og en række andre oplysninger er stillet til rådighed af fhv. sekretær for Det Anckerske Legat, akademisekretær Tove Lergaard, som jeg hermed bringer min tak.

indhold, medens der vel snarere sigtes mod at give modtagerne mulighed for at foretage en dannelsesrejse. Da rejsemålene alligevel afspejler komponisternes trang til orientering i samtidens internationale musikliv, synes det forsvarligt at tage materialet under behandling.

Ansøgningerne samt rejseplanerne og -beretningerne udgør et meget uens materiale, som ikke umiddelbart kan underkastes en samlet systematisk undersøgelse; dertil er rejsemålene for ringe ekspliciteret, ligesom der ikke foreligger gennemførte oplysninger om opholdenes varighed. Visse byer har ligget mere lige for end andre i en tid, hvor en lang rejsetid har krævet flere ophold. Men der kan påpeges træk i materialet. Det fremgår helt klart af bevæggrunden, at selv om Det Anckerske Legat ikke var et egentligt studielegat, så har størstedelen af stipendiaterne valgt at benytte legatrejsen til studie- eller uddannelsesformål. Af de 52 tildelinger har 12 således angivet "studier" og 15 "uddannelse" som bevæggrund til ansøgningen, og 15 ønskede at benytte rejsen til at høre musik – heraf ni opera. Endelig ville fire stipendiater rejse ud for at udvikle sig som komponist. I næsten alle de tilfælde, hvor der kan udledes en bevæggrund af materialet, er der tale om musikrelaterede planer (hvilket jo ikke kan undre). Kun få stipendiater præciserer, hvad opholdene på rejsen skal bruges til; således fremgår det, at G.A.P. Lembcke (1870) vil studere kontrapunkt hos C.F. Richter i Leipzig, ligesom Siegfried Langgaard (1879) ønsker at møde Carl Reinecke ligeledes i Leipzig, Ludvig Schytte (1884) vil derimod besøge Franz Liszt i Weimar og studere hos Friedrich Kiel i Berlin, hvor også Robert Henriques (1887) vil tage direktionstimer hos professor Kogel. Men det er desværre undtagelserne, at vi får et så godt indblik i udnyttelsen af legatmidlerne. For ikke så få har legatrejsen været det første møde med udlandet og de store musikcentre, og i mange tilfælde har rejsens formål været at se opera og gå til koncerter for derved at orientere sig i det nyeste på området.

Kaster man et blik på rejsemålene, danner der sig et noget diffust billede, idet det i mange tilfælde ikke konkretiseres, hvorvidt de lokaliteter, der angives under rejsemålene for hver enkelt stipendiat, dækker over reelle opholdssteder eller blot passerede byer på ruten. Men i visse tilfælde lader det sig gøre at danne sig et vist indtryk af rejsemålene ud fra de angivne hovedopholdssteder. De mest besøgte byer er Leipzig (23), Paris (22), Berlin (21) og Wien (21). Leipzig er stærkt besøgt i perioden 1866-1902, Paris i årene 1873-1883 og herefter jævnt perioden ud; Berlin er særlig besøgt 1880-1901 og Wien 1868-1894. Hvad her må falde i øjnene, er den svækkelse af Leipzig som rejsemål, der indtræder kort efter århundredskiftet, og den relativt stabile interesse for Paris. Det er fristende her at se skridt til et opgør med den stærke binding til Leipzig, der havde præget dansk musikliv fra Gades tid. Men Tysklands dominans er helt klar, også selv om det må holdes for øje, at de fleste rejseruter automatisk gik igennem Tyskland. En del stipendiater havde Italien som fjerneste rejsemål, hvor Rom, Venedig, Firenze, Napoli og Milano var de mest søgte byer, og en del stipendiater valgte at tage til Schweiz. Kun yderst få tog til England og Holland.

Det må forekomme overraskende, at der alene på grundlag af den kapital, som stammede fra C.A. Anckers formue, i en periode på over 130 år har kunnet foretages et så stort antal stipendieuddelinger til fire kunstarter, som tilfældet er. Samtidig må man dog konstatere, at stipendierne er blevet stærkt udhulet i takt med inflationen, hvorved legatets betydning er dalet mærkbart. I 1994 udgjorde en stipendietildeling således numerisk kun et beløb fem gange så stort som ved legatets stiftelse. Dette rokker selvfølgelig ikke ved den betydning, Det Anckerske Legat havde for flere generationer af komponister. Den omstændighed, at komponistsektionen gennem hele perioden har været varetaget af fremtrædende komponister, har øget legatets status og været en garant for uddelingerne.

Ved gennemgang af den kronologiske stipendiatliste ses det, at det store antal uddelinger har gjort det muligt for legatudvalget såvel at tilgodesee de oplagte valg som at satse på mindre fremstående komponister. Herved har Det Anckerske Legat ydet en både økonomisk vægtig støtte og samtidig tilgodeset en stor og bred skare af komponister.

I omstående liste over de i alt 52 tildelinger til komponister er disse anført ud for det år, i hvilket tildelingen (dvs. udbetalingen) trådte i kraft og rejsen dermed i almindelighed fandt sted. I forskellige fremstillinger varierer 'tidsfæstelsen' af stipendietildelingerne meget, alt efter hvorvidt der tages udgangspunkt i selve tildelingsåret eller i rejseåret. Denne problematik skærpes fra 1860'erne, hvor rejsen skulle være foretaget inden for et tidsrum af to år efter tildelingen. Efter modtagerens titel er det oplyst, hvilke års stipendieuddeling den pågældende har søgt. Det er derefter i listen angivet, om der er bevaret en *rejseplan* (P), en *rejseberetning* (B) eller om oplysninger om rejsens art findes i *ansøgningen* (A). Hvis ikke andet er nævnt, er *rejsemål* (M) opgivet på grundlag af rejseberetningen (hvis en sådan findes), ellers på grundlag af rejseplanen subsidiært ansøgningen. Rejsemål angiver lokaliteter, som indgår i rejsen; i de tilfælde, hvor hovedopholdsstederne har kunnet bestemmes, er disse markeret med kursiv. I nogle tilfælde er der suppleret med oplysninger fra anden relevant litteratur. Hvor materialet giver oplysninger om det, er det nævnt, hvilke *bevæggrunde* (G) stipendiaten har haft for valget af rejsemål; disse oplysninger er overvejende hentet i ansøgningen og rejseplanen. Hvor der eksisterer flere ansøgninger fra en enkelt person, er det med årstal angivet, hvilken der er kilde til oplysningerne.

FORTEGNELSE OVER DET ANCKERSKE LEGAT TIL REISESTIPENDIER FOR KUNSTNERES UDDELING AF STIPENDIER TIL KOMPONISTER I PERIODEN 1861-1915

- 1861 Jørgen Henrik Malling (1836-1905), komponist og sangpædagog, 1861, A; M: Paris,¹⁸ G: At arbejde, høre musik og høre mestrene.¹⁹
- 1862 Johan Gottfred Matthison-Hansen (1832-1909), komponist og organist, 1862, A; M: Tyskland,²⁰ G: Ved opholdet i en af Europas store hovedstæder vil Matthison-Hansen gøre sig bekendt med de musikalske tilstande og således fuldende sin egentlige musikalske uddannelse.
- 1863 Johannes Peter Carstensen (1833-93), violinist, 1863, A; M: en af Tysklands hovedstæder.
- 1864 Joseph August Eduard Friedrich Gläser (1835-91), komponist og organist, 1864, A; M: Paris og Wien,²¹ G: Videre uddannelse.
- 1865 Georg Carl Bohlmann (1838-1920), musiker og komponist, 1864-65, A; M: Rom,²² G: "samle nyttige [dvs. faglige] Erfaringer" (A 1865).
- 1866 Christian Frederik Emil Horneman (1840-1906), komponist og musikhandler, 1865-66, A; M: München og Leipzig,²³ G: At gøre sig bekendt med den dramatiske musik i forskellige lande (A 1865-66).
- 1867 Wilhelm Emilius Zinn Hartmann (1836-98), komponist og organist, 1867, P; M: *Leipzig*, *Paris* og Italien eller Wien.
- 1868 Sophus Harald Viggo Kalhauge (1840-1905), komponist og organist, 1864-68, A, P; M: Hamborg, Köln, Mannheim, Stuttgart, Zürich, Luzern, Milano, Gènova, Pisa, Livorno, *Firenze*, Venedig, Triest, *Wien*, Dresden, Berlin og Lübeck, G: Videre uddannelse (A 1864).
- 1869 Henrich August Winding (1835-99), pianist og komponist, 1869, P; M: Berlin, Leipzig (Gewandhaus²⁴), Wien, *Rom*, *Firenze* og Napoli.
- 1870 Gustav Adolph Peter Lembcke (1844-99), pianist og komponist, 1867-70, A, P; M: *Leipzig*, Dresden, Prag, *Wien*, Venedig, Milano, *Firenze*, Napoli og *Rom*, G: At uddanne sig til komponist (A 1867). Kontrapunktstudier

¹⁸ Ifølge Richard Hove i *Dansk biografisk Leksikon*, 2. udg., København 1933-44 (herefter: DBL), bd. 15 (1938) s. 250.

¹⁹ Under sit besøg i Paris stiftede Malling bekendtskab med Em. Chevés metode til sangundervisning, som han skulle blive en brændende fortaler for. Det fremgår ikke af ansøgningen, at ønsket om et møde med dette undervisningssystem har været baggrund for valget af rejsemål.

²⁰ H.V. Schytte: *Nordisk Musik-Leksikon*, København 1888-92, bd. 2 (1892) s. 72.

²¹ Ifølge Erik Abrahamsen i DBL, bd. 8 (1936) s. 187.

²² Ifølge brev dateret København, den 1. oktober [1865] fra J.P.E. Hartmann til Carl Hartmann. Inger Sørensen: *J.P.E. Hartmann og hans kreds. En komponistfamilies breve 1780-1900*, bind 2 1860-1889, København 1999, s. 831.

²³ Ifølge Erik Abrahamsen i DBL, bd. 10 (1936) s. 582.

²⁴ Schytte, bd. 2 (1892) s. 466.

- hos bl.a. C.F. Richter i Leipzig, hvor Lembcke også vil overvære koncerter i Gewandhaus (P).
- 1871 Emilio Wilhelm Ramsøe (1837-95), dirigent og komponist, 1869-71, P; M: Lübeck, Hannover, Köln, Schweiz, Norditalien, Innsbruck, München, *Wien*, Prag, Dresden, Leipzig, Berlin.
- 1872 Julius Andreas Bechgaard (1843-1917), komponist, 1867-72, A, P, B; M: Berlin, Leipzig, München, Wien, Triest, *Venedig*, *Bologna*, *Firenze* (rejse afbrudt pga. sygdom), G: "for at opnaae en fuldkomnere Uddannelse" (A 1867-68, 1870-72).
- 1873 Carl Ludvig Gerlach (1833-93), sanger og syngemester, 1873, P; M: 1. rejse: Lübeck, Hannover, Köln, *Aachen*, *Paris*, Strasbourg, Mannheim, Heidelberg, Darmstadt, Frankfurt, Leipzig og *Berlin*; 2. rejse: Berlin, Dresden, Wien, München, *Zürich*, Nürnberg, Bayreuth, *Leipzig*, G: At høre bl.a. operaer og overvære musikfesterne i Aachen og Zürich (P).
- 1874 Johan Adam Krygell (1835-1915), organist og komponist, 1870-74, P; M: Hamborg, Hannover, Köln, *Schweiz*, Firenze, Rom, Napoli, *Venedig*, *Wien*, *Dresden*, *Leipzig* og Berlin.
- 1875 Holger Adolph Emil Dahl (1850-1916), pianist og komponist, 1873-75, P; M: Berlin, Leipzig, Dresden, Wien, Italien (inkl. Syditalien) og *Paris*.
- 1876 Vilhelm Christian Holm (1820-86), bratschist, 1876, P; M: Berlin, Dresden, *Wien*, *Venedig*, Firenze (evt. Rom), Milano, Schweiz, München, Leipzig og *Paris*.
- 1877 Frederik Rung (1854-1914), dirigent og komponist, 1876-77, P (1. rejse), A; M: 1. rejse: Leipzig, London og Paris, G: At udvikle sin kompositionsevne (A 1877).
- 1878 Peter Erasmus Lange-Müller (1850-1926), komponist, 1877-78, P; M: *Leipzig*, *Wien*, *Rom*, Norditalien, Tyrol og München, G: At studere musik i Leipzig og Wien (P).
- 1879 Siegfried Victor Langgaard (1852-1914), pianist og komponist, 1879, P; M: *Leipzig*, Tyskland og *Paris*,²⁵ G: At stifte bekendtskab med samtidens komponister og musikere, høre tidens virtuoser og overvære operaopførelser. I Leipzig vil Langgaard høre koncerter i Gewandhaus og møde Carl Reinecke. I Paris vil han atter høre opera og forsøge at knytte venskaber med store musikere (P).
- 1880 Julius August Steenberg (1830-1911), sanger og komponist, 1877-80, A, P; M: London, Paris, Italien, Wien, Berlin, muligvis Leipzig og Dresden (P), G: At overvære sangopførelser og studere sangmetoder (A 1877-80).

²⁵ Desuden Berlin, Dresden og Weimar ifølge Schytte, bd. 2 (1892) s. 10.

- 1881 Leopold Rosenfeld (1849-1909), komponist og sangpædagog, 1877-81, P; M: Paris, Berlin, Wien, Napoli og Rom, G: Studere den nye musik (P).
- 1882 August Frederik (Fritz) Alexander Schousboe (1857-98), pianist, 1880-82, P; M: Berlin, Leipzig, Wien, Weimar, Köln og Paris; G: At høre musik og få videre uddannelse i Tyskland (P).
- 1883 Victor Emanuel Bendix (1851-1926), komponist, pianist og dirigent, 1876, 1883, A, P; M: Leipzig, *Wien* og *Paris*,²⁶ G: "at kunne overvære den Række af Mønsterforestillinger, som under Richard Wagners Ledelse vil finde Sted i August Maaned 1876 i Bayreuth" (A 1876).
- 1884 Ludvig Theodor Schytte (1848-1909), komponist og pianist, 1883-84, P; M: *Weimar*, Dresden, Leipzig, Wien, Prag og *Berlin*, G: Besøge Franz Liszt i Weimar og om muligt få undervisning hos Friedrich Kiel i Berlin (P).
- 1885 Gustav Carl Helsted (1857-1924), komponist og organist, 1885, P; M: *Berlin*, *Leipzig*, *Dresden*, *Wien*, evt. *Paris*.²⁷
- 1886 Conrad Johan Bartholdy (1853-1904), komponist og kantor, 1882, 1886, P; M: 1. rejse: Berlin, Leipzig, Dresden, Wien, evt. Bayreuth; 2. rejse: Tyskland og Frankrig (P 1886), G: Videreuddannelse som sanglærer og komponist (P 1882). Bayreuth besøges, "forsaauidt Wagnerforestillingerne dér finde Sted" (P 1886).
- 1887 Robert Martin Henriques (1858-1914), musiker og forfatter, 1885-87, P, B; M: *Berlin*, *Leipzig* og *Paris*, G: I Tyskland vil Henriques gøre sig bekendt med nyere instrumentalmusik (P 1887). Henriques har komponeret i Berlin foruden at have modtaget direktionsundervisning hos professor Kogel. Desuden har han overværet en fuldstændig Wagner-cyklus i Leipzig samt studeret undervisningsmetoderne ved konservatoriet der. Endelig har han sammenlignet de tyske undervisningsmetoder med de franske i Paris. Han har på hele rejsen fået opført egne værker (B).
- 1888 August Emil Enna (1859-1939), komponist, 1886-88, P; M: Sydtyskland, Norditalien, *Wien* og *Berlin*,²⁸ G: Videre uddannelse (A 1887).
- 1889 Louis Christian August Glass (1864-1936), komponist og musikpædagog, 1887-89, A, P; M: *Pärnu*, *Skt. Petersborg*, *Italien* og *Wien*,²⁹ G: Videre uddannelse (A 1888).

²⁶ Erik Abrahamsen nævner i DBL (bd. 2 (1933) s. 355) Rusland og Tyskland som rejsemål.

²⁷ Schytte, bd. 1 (1888) s. 343, nævner Tyskland, Italien og Paris som rejsemål.

²⁸ Ifølge Godtfred Skjerne nåede Enna på sin rejse ikke længere end til Flensborg. *Dansk biografisk Haandleksikon* (i det følgende DBHL), København 1920-26, bd. 1 (1920) s. 436.

²⁹ Ifølge *Musikbladet* VII/4-5 (23.3.1889) og Glass' selvbiografi i Ordenskapitlet, Christian VIII's Palæ, Amalienborg, gik rejsen desuden til Bayreuth, Berlin, Leipzig, München, Riga og Napoli. I Leipzig mødte Glass Carl Reinecke og i Skt. Petersborg Anton Rubinstein.

- 1890 Carl August Nielsen (1865-1931), komponist, violinist og dirigent, 1889-90, P; M: *Berlin, Leipzig, Paris, Rom*. Desuden: Dresden, München, Wien, Milano og Napoli, G: I Berlin vil Nielsen studere og høre klassisk og moderne opera, i Leipzig opførelser af nyere og ældre symfoniske værker samt studere instrumentation (P).
- 1891 Valdemar Fini Henriques (1867-1940), komponist og violinist, 1890-91, A, P; M: Wien, Dresden, Leipzig og Bayreuth, G: Videre uddannelse (A 1890).
- 1892 Alfred From Tofft (1865-1931), komponist, 1888-90, 1892, P; M: Leipzig, Dresden, evt. Paris (P 1892); G: Udvide sine kundskaber (P 1888).
- 1893 Vilhelm Rosenberg (1862-1944), komponist og dirigent, 1893, P; M: Berlin, Leipzig, Dresden, Prag, Wien, Salzburg, München over Lindau, Zürich, Meiringen (?), Berner-Oberland, Genève, Lausanne-Ponterlier (?), Paris og Amsterdam, G: At studere opera i Berlin og Paris som forstudie til et større dramatisk arbejde (A).
- 1894 Holger Christian Hamann (1874-1938), komponist, 1894, A, P, B; M: *Berlin, Leipzig, Dresden, Wien og München*, G: Studere (A).
- 1895 Axel Wilhelm Gade (1860-1921), violinist og komponist, 1895, A, P; M: *Berlin*, Dresden, sachsisk Schweiz, Leipzig, Nürnberg, München, Salzburg, Wien (evt. Triest og Venedig) og Prag, G: Videre uddannelse som komponist (A).
- 1896 Sophus Christian Danning (1867-1925), dirigent og komponist, 1892-96, A, P; M: Berlin, Milano, Genova, *Firenze*, Venedig, *Schweiz* (Lugano, Genève, Luzern, Montreux) og *Paris*, G: Fortsætte sine studier (A 1893).
- 1897 Axel Carl Villiam Grandjean (1847-1932), dirigent og komponist, 1875-77, 1897, P; M: 1. rejse: Berlin og Dresden, G: Høre opera (P).
- 1898 Georg Valdemar Høeberg (1872-1950), dirigent og komponist, 1896-98, P; M: *Berlin, Leipzig, Dresden*, Holland og *Paris*, G: At udvikle sig som komponist (A 1896-98).
- 1899 Arthur Ivan Allin (1847-1926), komponist og organist, 1881-82, 1884, 1898-99, P, B; M: Berlin, Dresden, Leipzig, Prag, Wien, Winterthur, Zürich og Luzern, G: Besøg i Luzern pga. dens store orgler; har koncerteret i Berlin (B).
- 1900 Ferdinand Theodor Hemme (1871-1961), dirigent, 1900, P; M: Berlin, Leipzig, Dresden og Paris.³⁰
- 1901 Axel Ejnar Hakon Børresen (1876-1954), komponist, 1896, 1899-1901, P; M: Berlin, Dresden, Leipzig, München, Wien, Milano, Rom og Paris, G: At gøre sig bekendt med de større orkestre for derved at udvide sine kundskaber og sin synskreds (A 1896).

³⁰ Ifølge Godtfred Skjerne gik Hemmes rejse til Italien, Paris og Berlin. DBHL, bd. 2 (1923) s. 63.

- 1902 Frederik Johannes Wiel-Lange (1849-1925), præst og komponist, 1901-2, P; M: *Leipzig*, Nürnberg, Luzern og Rom, G: At høre oratoriekoncerter (P).
- 1903 Ludvig Harbo Gote Birkedal-Barfod (1850-1937), organist, 1888, 1903, P; M: 1. rejse (1903): Berlin, Dresden, *sachsisk Schweiz*, *Luzern*, Köln og Hamborg (P 1903); 2. rejse (1904): England, Holland, Amsterdam eller Rotterdam, Köln, Koblenz (evt. Frankfurt), Thale i Harzen, Leipzig, Dresden og Berlin³¹ (P 1904), G: Videreuddannelse (P 1888).
- 1904 Adolph Julius Eggers (1859-1919), guitarist og kantor, 1901-4, A, P; M: 1. rejse: *Berlin*, Kassel, Frankfurt am Main, Heidelberg, *Schweiz*, Nürnberg, *Bayreuth* og *Dresden*; 2. rejse: *Italien*, Milano, Gènova, Napoli, Rom, Firenze, Venedig og *München*, G: Studierejse med henblik på kompositionsarbejde (A 1902). I Bayreuth overværes Wagner-forestillinger (P).
- 1905 Axel Theodor Schiøler (1872-1930), komponist og dirigent, 1902-5, A, P; M: 1. rejse: Paris; 2. rejse: London og München, G: Videreuddannelse (A 1902); studere operamusik (P).
- 1906 Sophus Emil Andersen (1859-1923), komponist og musikkritiker, 1900-6, P; M: Berlin, Dresden, München, Italien, Athen, Konstantinopel og *Wien*,³² G: Høre opera i Berlin, Dresden, München og Wien og søge nye indtryk gennem en orientrejse (P).
- 1907 Carl Henrik Ludolf Nielsen (1876-1939), komponist og bratschist, 1901-7, P; M: Würzburg, Rothenburg, Stuttgart, Luzern, Andermath, St. Gotthard, Lugano, Milano, Verona, Venedig, Bologna, Firenze, Siena, *Rom*, Napoli, Messina, muligvis Tunis eller Egypten, München og Nürnberg.³³
- 1909 Camillo Alphonzo Johannes Peter Carlsen (1876-1948), organist og komponist, 1907, 1909, A, P; M: *Sydtyskland* (evt. Tyrol), Nürnberg, München, Innsbruck, Stuttgart, *Leipzig* evt. Berlin, G: At "kunne søge nye Indtryk i friske og fornyende Omgivelser" (A 1909). Inden besøget i Leipzig, hvor han vil studere, vil han "se Naturen, søge Indtryk, og muligvis arbejde" (P).
- 1911 Roger Henrichsen (1876-1926), pianist og komponist, 1911, A; M: Berlin, Dresden, Paris, London og München,³⁴ G: Få ro til fuldendelse af komposition.
- 1912 Peder Gram (1881-1956), komponist, dirigent og musikpædagog, 1911-12, A, P, B; M: *Schwerin*, *Berlin*, Leipzig, Dresden, Wien, München og Paris, G: Studere i Berlin, Wien og Paris (A 1912).

³¹ Ifølge Godtfred Skjerne gik Birkedal-Barfods rejse til Sverige, Finland, Rusland og Tyskland. DBHL, bd. 1 (1920) s. 151.

³² Ifølge Godtfred Skjerne gik Andersens rejse til Tyskland, Frankrig, Italien og Orienten. DBHL, bd. 1 (1920) s. 44.

³³ Ifølge Erik Abrahamsen gik Nielsens rejse til Tyskland, Østrig og Italien. DBHL, bd. 2 (1923) s. 769.

³⁴ Ifølge Gerhardt Lyngø: *Dansk Komponister i det 20. Aarhundredes Begyndelse*. 2. udgave, Aarhus 1917, s. 137.

- 1914 Emilius Ferdinand Caspar Bangert (1883-1962), kantor, organist og komponist, 1909, 1911, 1914, P; M: Tyskland, Italien og Paris, G: I Paris vil Bangert studere orgel "hos Læreren ved Konservatoriet" og høre koncerter, særlig orgelkoncerter, og i Italien overvære den "katolske Kirkes Højtider med de dertil knyttede Kirkemusikopførelser" (P).
- 1915 Ludvig Sophus Adolph Theodor Holm (1858-1928), violinist og komponist, 1906, 1914-15, A; M: Tyskland og Frankrig, G: "at søge dels Forøgelse af Kjendskab til hidtil ukjendt Musik, dels Impulser samt Ro til selvstændig Komposition" (A 1906).

SUMMARY

Since its establishment in 1861 "Det Anckerske Legat" has been one of the most important artists' grants which considered composers as well. Until well into the 20th century applications for its travel grants were numerous because the relatively large grant made it possible to travel abroad for a longer period. It appears from the receivers' travel accounts that the destinations changed during the period in question, 1861-1915. In the 19th century Leipzig dominated as an important centre of attraction, but after the turn of the century the city became less important while Paris retained a stable position as destination. Without comparison Germany has attracted most visitors throughout the whole period.